

A magyar erdészet időszerű kérdései napjainkban

Beszélgetés Barátossy Gáborral, az FVM Erdészeti Hivatalának elnökével

Elnök Úr! Mindenekelőtt engedje meg, hogy mint az OEE volt főtítkárának gratuláljak a kinevezéshez, mely szakmai körökben nem okozott különösebb meglepetést.

Köszönöm szépen a jókívánságokat, azt hiszem szükség lesz rá az elkövetkezendő időben és munkám során. A Hivatal elmúlt – lassan tízéves – tevékenységével valószínű nem volt minden kérdésben elégedett a szaktársadalom. Az ország, de az erdészet is, hatalmas változáson ment keresztül, mely nemcsak politikai következményekben volt a társadalom számára teljesen újszerű, hanem az erdőt érintő tulajdonváltozások kérdésében is. Ne felejtjük, hogy az ország erdeinek negyvenhárom százaléka, 753 ezer ha került magánkézbe. A tulajdonosok döntő többsége nem erdész szakember. Érthető tehát, hogy az erdészek – és ezen belül az OEE is – szakmai aggodalommal követte az eseményeket.

Valóban. Foggal-körömmel harcoltunk az erdők állami tulajdonban maradásáért.

Igen, és ezért nem is lehet az erdészársadalmat elítélni, hiszen óriási munkát végeztünk az ország erdőszültségének majd tíz százalékos növelésében. A korábbi 99%-os állami és szövetkezeti tulajdonlást szétfeszítette a politikai változás, s ez most egy teljesen új helyzet elé állította a szakembereket. Közismert, hogy átlagosan 1,3 hektárt tulajdonolnak fejenként a magánerdőgazdák, ez sokszor még kezelhetetlen a szakemberek számára.

Az adminisztratív ügyintézésben sincs minden rendben.

Igen. Még a mai napig is hozzátéve 200 000 hektár területen rendezetlen az erdő tulajdonviszonya. Az egyik legfontosabb intézkedést igénylő terület az erdészeti szakigazgatás egységesítése, korszerűsítése, és ezen keresztül az erdővagyon óvása, gyarapítása. Ügyfélbarát szakigazgatási munkát kell bevezetni.

Járva az országot látható, hogy a tő melletti szakemberek szkeptikusan fogadják az évtizede felröppenő erdőszítési programokat.

Ezen nem is lehet csodálkozni. Nem mondok újat az olvasónak azzal, hogy ezek a programok elsősorban a végrehajtásra rendelkezésre álló pénzügyi forrásoktól függenek. Természetesen a források csapját nem mi tekergetjük. Az elmúlt évben például kifejezetten propaganda céllal történtek közmunka erdőszítési munkák, külön források nélkül. A baj akkor kezdődött, amikor kiderült, hogy a hektáronként két és félszeresébe kerülő erdőtelepítést szolgáló közmunkadíj a saját ágazatunk szűkös forrását teljesen elapasztotta, és komoly feszültség keletkezett a szakmailag indokolt egyéb munkák igényelte összegek fizetésénél. Félreértés ne essék. Nem a közmunka ellen berzenkedem. Az ágazat tud szakismeretet kevésbé igénylő munkát adni, de a pénzügyi fedezet megnyitásához más tárcának is be kell szállnia. Mert a közmunka nem csak erdészeti kérdés.

– **Át kell gondolni az erdőtelepítések ökológiai és ökonómiai kérdéseit, a fahasznosítás lehetőségeit. Új erdőtelepítési kormányprogramot kívánunk indítani.**

– **Korszerűsíteni kell a jelenlegi támogatási rendszert, különös tekintettel a magánerdőkre.**

– Felül kell vizsgálnunk az erdőművelés finanszírozását.

– Az erdőtelepítések terén jogos az igény, hogy az elsősorban az alföldi területeket érintse. Ez gazdaságilag is indokolt, összhangban a racionális termőföldhasznosítással és térségfejlesztéssel.

Ez már érinti a vidékfejlesztés erdészeti kérdéseit.

Igen. Ezen a téren óriási lehetőségeink vannak, és EU csatlakozásunk során reméljük még kedvezőbb lesz a helyzet.

– **Pl. a vidékfejlesztéssel kapcsolatos rekreációs, szabadidős tevékenység tárgyi-műszaki fejlesztéséhez nem ágazati, hanem lehetőleg EU forrásokat kell majd igénybe venni.**

Úgy érzem, hogy nem felhőtlen a viszony a természetvédelemmel.

Ebben a kérdésben az alapvető bajt abban látom, hogy a nemrég megszületett három alapvető törvény (erdő, vad, természetvédelem) között nincs meg a kellő összhang. A vadászatról és a természetvédelemről szóló törvények önállóan alakították ki mozgásterüket, elsősorban az igazgatás területén. Sok a kettősség. Az erdőgazdálkodás számára mondhatni létkérdés a mielőbbi rendezés, mert több területen már így is ellehetetlenültek a gazdálkodók. Felül kell vizsgálni, hogy házánk erdőterületének húsz százalékos védettsége nem túlzott-e. Az EU országaiban ez átlagosan négy százalék körül mozog. Ezeket a kérdéseket rendezni kell, s hiszem, hogy meg lehet egyezni.

– **Legsürgősebb feladat a természetvédelmi törvény végrehajtási utasításának mielőbbi megjelenése, mert ezzel kapcsolatban sok a tisztázni való.**

A magánerdő-tulajdonosok jó része függetlenséget kíván, ugyanakkor nyilvánvaló, hogy állami támogatás híján ellehetetlenülnek.

A magánerdőkben folyó szakszerű erdőgazdálkodás legfontosabb feltétele a részaránytulajdonok mielőbbi rendezése. A teljesen tiszta tulajdoni helyzet és rendezett gazdálkodói viszonyok után lehet csak bármiféle támogatásról beszélni. Sajnos ezen a téren nem egyszerű a helyzet.

– **A Hivatal célkitűzéseinek egyik legfontosabb feladataként jelölte meg a magánerdő-gazdálkodás szakmai alapon nyugvó rendezését. Ehhez új forrásokat kell keresnünk.**

Végezetül hogyan látja Elnök Úr az OEE szerepét, elképzeléseit a jövőt illetően?

Már eddig is beszéltünk a tennivalókról az Elnökséggel. Legfontosabbnak az egyeztetett lépéseket, az összefogást látom. Együtt kell gondolkoznunk, elemeznünk az ágazat tennivalóit, mert csak így tudunk eredményesen előbbrejutni a jelenlegi cseppent sem egyszerű helyzetben. Mert tennivalónk van bőven a fent említetteken kívül, például az oktatás és a tudományos munka területén, és az etikus szakmai munka eredményes folytatásában egyaránt.

Köszönöm a beszélgetést.

Pápai Gábor

Az Európai Unió és a magyar erdőgazdálkodás (4.)

AZ ERDŐGAZDÁLKODÁS STRATÉGIÁJA

Szükségszerű az erdészeti politika, az ökológiai kérdések, a mezőgazdasági tevékenység, a térségi fejlesztések és az ipar-politika ökonómiai keretben történő összehangolása, szintetizálása. Az erdő-fa rendszer haszna és hasznosítása révén ugyanis egyedülállóan pozitívnak értékelhető. Zárt szén-ciklusa révén enyhíti a CO₂ emissziót, területegységre vetítve relatíve magas energiapotenciálja van, szerkezeti anyagként történt hasznosítása után pedig pótlólagos energetikai hasznosítása vehető számításba.

Magyarország hagyományosan agrár jellegű ország, a mezőgazdasági földterület racionális hasznosítása nemzeti érték. Az ország agroökológiai potenciáljának optimális kihasználásán alapuló agrárgazdasági politika, az Európai Unióhoz való csatlakozásra irányuló kormányzati szándék, valamint az ország környezeti állapota egyaránt azt igényli, hogy a mezőgazdasági területek egy része, elsősorban a kedvezőtlen adottságú mezőgazdasági területek (az ország művelt területeinek mintegy 30%-a) erdősítésre alkalmas része a mezőgazdasági termelésből kivonásra kerüljön és erdőtelepítéssel hasznosuljon.

Az Európai Közösségek Tanácsa a közösségi mezőgazdasági politika (CAP) célkitűzéseinek megvalósításában fontos szerepet tulajdonít a mezőgazdasági területeken végzett erdőtelepítésnek.

Az erdőtelepítés számos kedvező hatással jár, így:

- lehetőséget ad a mezőgazdasági földek alternatív hasznosítására;
- elősegíti a mezőgazdasági szerkezet és tájhasznosítás reformját;
- serkenti a vidék fejlődését;
- bővíti a foglalkoztatási lehetőséget a hátrányos helyzetű térségekben;
- mint újratermelhető természeti erőforrás, fontos nyersanyag- és jövedelemtermelő bázis, nagy szerepe van a környezeti állapot javításában, a CO₂ megkötésében, a természetes élőhelyek megőrzésében;
- lehetőséget ad a rekreációra, fontos tájformáló tényező.

A felsoroltak alapján nyilvánvaló, hogy az erdőtelepítési erdészeti intézkedéseknek fontos szerepük van a mezőgazdasági szerkezetátalakításban, a vidékfejlesztési program megvalósításában, az ország és a tágabb régió környezeti állapotának javításában.

Határozottan előtérbe kell helyezni az őshonos fafajokat az erdőtelepítés és az erdőfelújítás területén, összhangban a természetvédelemmel, illetve a termőhelyi adottságokkal, tekintettel a fajválasztás általános irányelveire, az őshonos fajok nemesített szaporítóanyagának biztosítására, valamint az őshonos fajok számára alkalmatlan termőhelyek más fajokkal történő telepítésére az alternatív földhasznosítás, illetve a vidékfejlesztés keretében.

Az FVM támogatásával a Soproni Egyetem Erdőmérnöki Karán megkezdte működését az

Országos Szaktanácsadási Központ.

A Központ szolgáltatásai az erdő- és vadgazdálkodás területén:

- Naprakész tájékoztatás INTERNET-en.
- A névjegyzékben szereplő szaktanácsadók munkájának elősegítése.
- Közvetlen szaktanácsadás

További információk:

Cím: 9400 Sopron, Ady E. u. 5. Telefon: 99/518-192

Fax: 99/329-911 Email: szaktan@efe.hu

Meg kell vizsgálni az erdővel kapcsolatos illetekeket, és javaslatot kell tenni olyan illetekiszabásra, amely vonzóvá teszi az erdő birtoklását és ott a tartamos gazdálkodást.

A szabályozási, finanszírozási és támogatási rendszer áttekintése és megerősítése, különös tekintettel a következő területekre:

- erdőtelepítés, erdőszerkezet-átalakítás és fásítás (az erdőterület növelése, minőségi javítása: az erdők gazdasági, környezetvédelmi, jóléti, szociális funkciójának fejlesztése);

- az erdészeti közcélú feladatok támogatása (természetes és mesterséges felújítás, erdőápolás és -nevelés, közérdekű erdővédelmi munkák, az ökológiai egyensúly megőrzése, szakirányú oktatás, kutatás, ismeretterjesztés, közönségkapcsolatok stb.);

- az erdőkárok elhárítása (a káros környezeti hatások miatt bekövetkezett többletköltségek részbeni megtérítése, valamint a nemzetközi kötelezettségvállalás alapján működtetett erdővédelmi mérő- és megfigyelőrendszer működtetése);

- a jóléti, parkerdők és erdészeti arborétumok fenntartása (hozzájárulás a fenntartási és üzemeltetési költségekhez);

- az erdei vasutak működtetése (hozzájárulás a turisztikai célú személyszállítás fenntartási és üzemeltetési költségeihez);

- a társult erdőgazdálkodók működőképességének elősegítése az alapítási költségek részleges finanszírozásával;

- termelési támogatások (hitel igénybevétele esetén kamattámogatás, szaktanácsadás igénybevétele támogatása, korszerűsítéssel járó építési jellegű beruházások támogatása, az erdőfeltáró hálózat fejlesztésének támogatása, gépvásárlás és lízingelés támogatása, birtokösszevonások támogatása), mindezek az erdőgazdálkodás területén;

- a természetvédelmi feladatok ellátásából eredő többletköltségek megtérítése, elsősorban a Központi Környezetvédelmi Alap keretei között;

- a közcélú feladatok ellátásánál a kötelezően végrehajtandó munkákat 100 százalékos normatív támogatásban indokolt részesíteni.

A FAFELDOLGOZÁS STRATÉGIÁJA

A fahasznosítás technológia- és eszközfejlesztése terén arra kell törekedni, hogy egyrészt az értékes keménylombos erdőállomány, másrészt a vékonyfa-választékok hazai feldolgozása minél nagyobb hozzáadott értékkel valósuljon meg. Ehhez Magyarországon nem, vagy igen korlátozott mértékben áll rendelkezésre tőke, illetve az előállítandó termékek nagyobb piacot igényelnek, mint a magyar. E tekintetben a külföldi pénzügyi vagy szakmai befektetők jelenthetik a lehetőséget, a fagazda-

ságban beruházni szándékozóknak nyújtható kormányzati kedvezmények vonzerejével. Az iparszerkezetet a komparatív előnyök érvényesíthetőségével kell minősíteni és átalakítani. A fagazdaságban jelenleg létező termelői-feldolgozó-forgalmazói struktúra ennek végrehajtása érdekében átalakításra szorul.

Az iparpolitika részeként tudatos fanyersanyag-gazdálkodásra van szükség, mivel az erdő és a belőle kitermelhető nyersanyag – mint megújítható természeti erőforrás – a nemzeti vagyon része. A fafeldolgozó ipar erdőgazdálkodással harmonizáló fejlesztése a cél, mivel jól működő fafeldolgozó ipar nélkül nincs életképes erdőgazdálkodás.

A fafeldolgozó ipar számára javasolható stratégiai irányoknak inkább a minőségfejlesztést kell megcélozni (differenciált termékszerkezet, gazdálkodás hatékonysága, rugalmassága, szervezetség), mintsem mennyiségi kérdésekkel foglalkozni. Ezzel együtt azonban nem feledhető, hogy az erdei faválaszték struktúrájának nem felel meg a fafeldolgozó ipar technológiaszerkezete, és ez folyamatos pénzügyi, piaci konfliktusok forrása, amellyel, hogy a magyar piac kicsi, tehát korszerű technológiával előállítható termékek piacutatásakor csak az országhatárokat meghaladó mértékben lehet gondolkodni.

A versenyképesség fejlesztésének alapvető feltétele a termékinnováció és a marketingmunka fokozott támogatása és javítása.

A fafeldolgozás területén – beruházások esetén – elsősorban a nagyobb hozzáadott értéket megcélzó lombosfa alapú kész-

termékeket, illetve vékonyfa hasznosító technológiákat (Pl.: LVL – Laminated Veneer Lumber – rétegelt furnér tartószerkezet, MDF – Medium Density Fiberboard – közepes sűrűségű farostlemez, OSB – Oriented Strand Board – orientált szerkezetű faforgácslap stb.) kell előnyben részesíteni, beleértve a felületkezelést is. Emellett az alternatív földhasznosítás keretében megvalósuló erdőtelepítések esetén jó esélye lehet az energetikai hasznosításnak is.

A lemezipari alternatíva esetén mintegy 650 000 – 900 000 m³ alapanyag-igényű fafeldolgozó kapacitás létrehozásával lehet számolni. Nyilvánvaló, hogy ilyen léptékű beruházás csak külföldi befektető részvételével valósítható meg. Magyar partner pillanatnyilag csak átfogó stratégiával rendelkező erdészeti vállalkozás lehet, különös tekintettel a hosszú távú alapanyag-szállítási szerződések létrehozására.

A FAKERESKEDELEM STRATÉGIÁJA

A liberalizált fakereskedelem a jelenlegi szervezeti struktúrában alkalmazott módszerekkel, az adott gazdasági helyzetben nem teszi lehetővé a maximális hozzáadott értékkel történő feldolgozást, nyersanyagexportra ösztönöz. A versenytárgyalásos alapanyag-értékesítési rendszer differenciált bevezetésére, adott esetekben az árverések gyakorlatának megvalósítására van szükség.

Meg kell vizsgálni azon kereskedelempolitikai eszközök alkalmazásának lehetőségét, amelyek lehetővé tehetik

- a nagy értékű alapanyag hazai feldolgozását, illetve
- a hazai fatermékek piacának védelmét az import-termékekkel szemben,

- továbbra is aktívan részt kell venni a FAO Fabizottságának erdészeti fatermékek eredetigazolásával foglalkozó programjában.

(Fenti többségi állásponthoz a FAÉT Gazdasági oldalának kiegészítő véleménye van: „A kitermelt fatermékek állami felvásárlási árának garانتálása, a fakitermelés hatósági engedélyezésekor piaci szempontú korlátozás”.)

Nem kívánatos a faanyag-felhasználás iránti igény visszaszorítása, inkább ösztönözni kell a társadalmat a fának mint környezetkímélő nyersanyagként a minél szélesebb körben történő használatára. Ezért az EU országokban alkalmazott mintára ki kell dolgozni egy olyan marketing-konceptiót, amely egyrészt garantálja az erdő fenntartható fejlődését, másrészt képes elősegíteni a fatermék-kereslet kielégítését is.

Dauner Márton

Magyar Tudományos Akadémia

Glatz Ferenc Elnök Úrnak
Budapest

Tisztelt Elnök Úr!

Tisztelettel köszöntjük és gratulálunk abból az alkalomból, hogy ismételten megválasztották a Magyar Tudományos Akadémia Elnökének.

Nagy örömről szolgál, hogy az Ön által képviselt szellem töretlenül folytatódik. Mély benyomást keltett az erdészeti szakközönségben 1999. március 30-án az Akadémia dísztermében a III. Országos Erdő-, Vad- és Fagazdaság-tudományi Fórumon tartott megnyitóját, az erdő és a társadalom harmóniájáról.

E fő gondolat további elmélyítésében szeretnénk partnerként segíteni munkáját és ápolni az Ön és az erdészek között kialakult jó kapcsolatot.

Még egyszer gratulálunk és munkájához további sikereket kívánunk.

Budapest, 1999. május 5.

Erdész üdvözlettel:

Ormos Balázs
főtitkár

Káldy József
elnök

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

ELNÖK

1051 BUDAPEST, KONNYEVETELI TER 9
TELEFON: 432.71.6 FAX: 432.89.43

Budapest, 1999. május 10.

Káldy József elnök úrnak és
Ormos Balázs főtitkár úrnak

Országos Erdészeti Egyesület
Budapest
Fő u. 68.
1027

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Főtitkár Úr!

Elnökké választásom alkalmából kifejezett gratulációjukat, jókívánságaikat nagyon köszönöm.

Üdvözlettel:

*Legyél, mint
elődövedd eléd!*

Glatz Ferenc

A Napi Magyarország hasábjain Holdampf Gyula, az FVM Erdészeti Hivatalának elnökhelyettese válaszolt az EU csatlakozással kapcsolatban Zétényi Zoltán újságíró kérdéseire. Ezekből idézünk:

– Milyen állomásai voltak a harmonizációnak?

– Először is – hasonlóan más területekhez – részletes kérdőívet töltöttünk ki, amelyben beszámoltunk a jelenlegi helyzetről. Ezt követték a kétfordulós átvilágítási tárgyalások, ahol már a jelenlegi uniós jogszabályokkal kellett szembeállítani a magyar rendelkezéseket. A tavaly decemberben – a többi pályázó ország részvételével – lezajlott többoldalú megbeszélésen az EU képviselői mondták el kívánalmaikat. A januári kétoldalú egyeztetésen a pályázó országok már egyenként vettek részt. A tárgyalások eredményét talán az jelzi a legjobban, hogy kevés pótolni valónk, „házi feladatunk” van, derogációt, türelmi időt az erdészeti nem kér, az ágazat akár holnap is csatlakozhatna.

– Melyek a legfontosabb harmonizációs területek?

– A csatlakozás szempontjából kiemelt szerepe van az erdőtelepítési tevékenységnek. Ez nem elhanyagolható a lakossági foglalkoztatás szempontjából sem. Az EU 15 tagállama az utóbbi öt évben több mint félmillió hektár, korábban mezőgazdaságilag művelt területet erdősített. Hazánkban Trianon óta 12 százalékról közel 19 százalékra növeltük az erdősítést. Az EU-államokban ez a mutató 36 százalék, tehát ez a tevékenység kiemelt marad. A másik két terület, ahol lényegében harmonizálnak tekinthetjük jogszabályainkat: az erdészeti szaporítóanyagok – a maggazdálkodás és a csemetetermesztés –, továbbá a már előbb említett légszennyezés ügye. Hazánk 1990 óta tagja az OECD erdészeti szaporítóanyag-kereskedelmi rendszerének, amelynek a 15 EU-tagállam is résztvevője. Így már közel egy évtizede harmonizáltuk az ide vonatkozó jogszabályokat. Fontos az erdészeti statisztika is. Az EU kialakított egy erdészeti informatikai és kommunikációs rendszert, amihez az 1996. évi új erdőtörvény által létrehozott Országos Erdőállományi Adattár szolgáltatja a szükséges információkat. A rendszer – elsősorban technikai szempontból – némi fejlesztésre szorul, de kapcsolódhat az EU kommunikációs rendszeréhez. Másik sarkalatos kérdés az erdők légszennyezés elleni védelme. Hazánk 1987 óta eleget tesz az ENSZ megfigyelési előírásainak, így e téren sem lesz gond a csatlakozás. Meg kell jegyezni, hogy ez a megfigyelőrendszer ma már az erdők egészségi állapotának teljes körű – a biotikus és az abiotikus károsodás – felmérésére is alkalmas. Talán egyedül a tűzkárok statisztikai adatszolgáltatása terén van még tennivaló. Ennek jelentősége nem számottevő, hiszen évente nem éri el az ezer hektárt az erdeinket érintő tűzkár. A mediterrán országokban az 500 ezer hektárt is elérheti.

2000 Széchenyi professzori ösztöndíj nyertesei

Soproni Egyetem Erdőmérnöki Kar:

Németh József, Albert Levente, Horváth Béla,

Koloszár József, Náhlik András.

Faipari Mérnöki Kar: Boronkai László.

KRÍZISÁLLAPOTBAN vannak világszerte az erdők a túlhasználat és az erdőpusztítás miatt. Őt kontinens képviselőinek nyilvános meghallgatása után erre a következtetésre jutott az Erdők és a Fenntartható Fejlődés Világszövetség. A jelenleg már odáig fajult, hogy az erdők regenerációs képessége is kétségessé vált. Az erdőpusztulás megállításához jelentős változásokra van szükség mindenekelőtt a fejlődő országokban.

(Magyar Nemzet)

Folytatódik az együttműködés

Sziklai Oszkár halálával nem szűnt meg az az együttműködés, melyet a Kanadában honos egyes fajok magyarországi kísérletei jelentettek. *Ferdinánd István*, az Alberta állam Földügyi és Erdészeti Hivatalának osztályvezetője magyarországi tanulmányútja alkalmával egyeztetette azokat a lehetőségeket, melyekkel a megkezdett munkát folytatni lehet. Az együttműködést kezdeményező, s most a vendéglátó NYÍRERDŐ Rt. szakembereinek segítségével tájékozódott a felvetődött kérdésekről.

Ferdinánd Istvánt és Kovács Gábor vezérigazgatót fogadta *Barátossy Gábor*, az Erdészeti Hivatal elnöke.

LEIPZIGER MESSE Baufach '99

Lipcsei Építőipari Szakvásár (1999. október 20-24.)

Kínálati súlypontok: építésvegyipar és épületvédelem; tető, fal, homlokzat; nyílászárók, homlokzati rendszerek, árnyékolás; építési szakipar és belső berendezések; régi és házgári épületek felújítása; épületgépészet; közműépítés, környezet- és ipari építés, építőipari újrahasznosítás; kültéri létesítmények, útépítés; kulcsrakész építkezés és készházak, építőipari készülékek, szerszámok, gépek, állványzatok és zsalu-
zatok; információ és kommunikációs technika; építészeti tervező és építési irodák berendezése és felszerelése; tanácsadás, szakmai szövetségek, szakirodalom; építőipari szolgáltatások, képzés és továbbképzés.

JOGLESEN 1999

Magyar Közlöny 46. szám:

1999. évi XLVIII. tv. A termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény módosításáról

1999. évi XLIX. tv. A földrendező és a földkiadó bizottságokról szóló 1993. évi II. törvény módosításáról

Magyar Közlöny 47. szám:

51/1999. (V.31.) FVM-PM-GM e.r. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek egyszerűsített pályázati rendszerű exportátogatásáról 1062/1999. (V.31.) Korm. h. A PHARE 1999. évi Nemzeti Programjának prioritásairól és tárgyalási irányelveiről

Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Értesítő 11. szám:

67/1999. (V.5.) Korm.r. A mezőgazdasági termelők agrártámogatás igénybevételével összefüggő adatszolgáltatásáról és nyilvántartásba vételéről szóló 236/1998. (XII.30.) Korm. rendelet módosításáról

Közlemények:

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium 4. számú Országos Szakoktatási Szakértői Névjegyzékének közzététele

A növényfajták állami elismerése, állami elismerés visszavonása, fajtajelölt vizsgálatának megszüntetése

DR. TÓTH BÉLA

Belvíz-veszélyeztetett területek erdősítése

Magyarországon évről évre rendszeresen több tízezer, gyakran több százezer hektárnyi mezőgazdasági terület kerül belvízborítás alá. Igaz, az utóbbi egy-másfél évtized jellemzően száraz, aszályos időjárása ezt a veszélyt már-már elfeledtette velünk, az 1998. év időjárása azonban ismét ráébresztett a rendszeresen fenyegető veszélyre.

A belvízkárok elhárítása, valójában többnyire legfeljebb csak mérséklése céljából sík vidékeinken nagy kapacitású belvízelvezető csatornarendszer épült ki. Ezekre támaszkodva, a belvíztől sújtott különféle szervezetek és gazdálkodók rendszeresen visszatérően, nagy költségeket felemésztő, rendszerint igen nagy mértékben eszköz- és energiaigényes műszaki elhárítási intézkedéseket tesznek. A kárelhárításnak ezek a módjai gyakorlatilag a víz gyors elvezetését célozzák; történelmi tapasztalat, hogy ez a gyakorlat is számottevően hozzájárult egyes alföldi területek, régiók általános szárazzá válásához. A nagy költségek ellenére is a termelési veszteségek és a termelési bizonytalanság, továbbá a nem ritkán csak később megnyilvánuló közvetett károk továbbra is jelentősek maradnak. Vagyis az említett költséges műszaki intézkedések hatékonysága többnyire alacsony és csak átmeneti jellegű.

Mindezzel egyidejűleg ismételt hangoztatott szakmai vélemények szerint a károsnak ítélt víztöbblet gyors elvezetése helyett a helyben való hasznosítása lehet a célravezető mód. Ennek figyelembevételével végzett az Erdészeti Tudományos Intézet püspökladányi kísérleti állomás a kiterjedt vizsgálatokat – elsősorban a Tiszántúlon – már az 1960-as évektől a belvíz-veszélyeztetett területeknek erdősítéssel-fásítással való hasznosítási lehetőségeit és a célravezető technológiákat illetően. E vizsgálatok eredményeképpen bebizonyosodott, hogy a belvíz-veszélyeztetett területek jelentős része – meghatározott termőhelyi adottságoktól és termesztési feltételektől függően – kockázatmentesen és gyakran igen rentábilisan hasznosítható a beerdősítésükkel. Emellett a környező mezőgazdasági területekhez illeszkedő fásítási rendszerek kedvező hatásuk mind

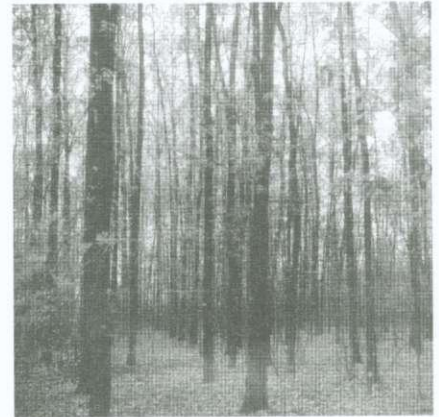
a mezőgazdasági termelésre, mind a tájfejlesztés (tájképalakítás, környezetfejlesztés) tekintetében. Ezeket a kutatási eredményeket annak idején közre is adtuk (Dr. Tóth Béla: A belvíz-veszélyes alföldi területek erdősítési technológiája. – MÉM Kutatási eredmények. 1982; Dr. Tóth Béla: A belvíz-veszélyeztetett területek fásításának termőhelyi és erdősítéstechnológiai vonatkozásai. – Erdészeti Kutatások, 1984-85. 471-472. o.). A mezőgazdasági földvédelmi rendelkezések akkori merev alkalmazása mellett ezek az ajánlások figyelmen kívül maradtak, majd az 1980-as évek közepétől szinte megszakítás nélkül tartó száraz időszak látszólag időszerűtlenné és szükségtelenné tette a belvízveszély ilyen kezelését.

A belvíz-veszélyeztetett területeken a termőhelyi adottságokhoz és a termesztési lehetőségekhez igazodó erdősítések-fásítások előnyei:

Tavasszal hosszan tartóan belvízborításos területen álló kst. tölgyállomány – Püspökladány (dr. Tóth Béla felv.)

– a fák számára kedvező vízellátottsági viszonyok következtében rendszerint erőteljes növekedésű erdők, fásítások kiugróan nagy lombtömeget, ennek következtében bőséges avarmennyiséget állítanak elő. Ez kedvezően befolyásolja a talaj (terület) víz-

Nagy fatömeg-produkció ks. tölgyes tavasszal hosszan tartóan belvízborításos területen – Püspökladány (dr. Tóth Béla felv.)

zión befolyásolja a talaj (terület) víz-háztartását, humuszállapotát, a talajszerkezet javulását (stabilitását). Mindezt egybevetve, tartós helyi melioratív hatás érvényesül;

– jelentős arányban jó fatermőképességű gazdasági rendeltetésű erdők hozhatók létre (kedvező esetekben többszintű elegyes üde kocsányos tölgyesek, jövedelmező nemes nyárasok);

– a konkrét termőhelyi adottságoknak megfelelően megválasztott fafajú és szerkezetű erdősítések, fásítások a kedvező körülmények hatására többnyire kiemelkedő magassági növekedést érnek el; ezzel nagyobb távolságra érvényesülő szélterelő szerepet töltenek be. Ezáltal a befolyásolt térségben mérséklők a szomszédos mezőgazdasági kultúrák aszályveszélyeztetettségét;

– a beerdősített területek értéktermelő, gazdaságosan művelhető, jövedelmező egységekké válnak, ahol a mezőgazdasági növénytermesztés számára már pusztító hatású belvíz – a károkozás helyett – a fatermesztésben hasznosul;

– a belvíz-veszélyeztetett területek erdősítése a sík vidéki egyéb erdősítésekkel-fásításokkal összevetve vagy

Rózsahegyi Gábor vagyok, 21 éves. Erdésztechnikus a végzettségem, sorkatonai szolgálatomat letöltöttem. Pályakezdő vagyok, erdész-, hivatásos vadász munkakörbe szeretnék elhelyezkedni az ország bármely pontján.
Lakcímem: Kunbaja, Rákóczi u. 46.
Telefon: 79/371-185. Mobil: 06-30/904-5655.

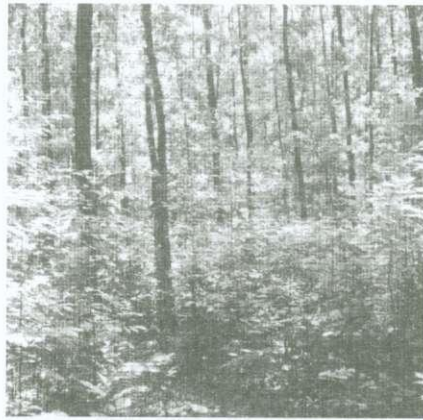
minden többletköltség nélkül, vagy legfeljebb viszonylag kis többletköltséggel, csekély eszköz- és energiaráfordítással hajtható végre. Ezek a költségek elenyészőek a műszaki belvízmentesítések költségeihez képest, ráadásul elmarad ezek évenkénti ismétlődése;

– az erdő-fás területek a belvizek időszakos többletvízének átmeneti elhelyezésére pufferterületül szolgálnak. Ezzel elősegíthető a növénytermesztéshez alapvető fontosságú víz visszatartása, megőrzése a térségből való gyors eltávolítása helyett (ezzel is mérséklődik a szomszédos mezőgazdasági kultúrák aszálykár-veszélyeztetettség);

– olyan helyeken hozhatók létre a biológiai diverzitást fejlesztő, az élővilág számos elemének életteret vagy legalábbis menedéket nyújtó „zöldfolyosók”, ahol egyébként erre nem volna meg a feltételek;

– mindezek együttes következményeként a belvíz-veszélyeztetett területek erdősítése, fásítása messzemenően szolgálja a többoldalúan racionális területhasznosítást, a komplex melioráció hatékonyságát, a környezetvédelem-környezetfejlesztés, valamint a tájfejlesztés érdekeit.

A belvíz-veszélyeztetett területek erdősítésre–fásításra, fatermesztésre való alkalmasságát és értékét természetesen alapvetően befolyásolják a sajátos környezeti, hidrológiai és más

Tavasszal belvízborításos szolonyeces réti talajon álló ks. tölgyállomány alatt buja alsó lombkoronaszint alakulhat ki – Püspökladány (dr. Tóth Béla felv.)

termőhelyi adottságok is. Ezek egyben meghatározóak lehetnek a fajmegválasztás, valamint az erdősítési és kezelési technológiák tekintetében is; kedvezőtlen esetekben akár egyáltalán a fásítás lehetőségét is kizárhatják. Vagyis a belvíz magában még nem jelenti egyértelműen az eredményes erdősítésre–fásításra való alkalmasságot! Ilyen meghatározó tényezők lehetnek mindenekelőtt: a terepforma (mikrodomborzat), ezen belül is a viszonylagos térszíni elhelyezkedés, a belvíz jellege, illetve kialakulásának hidrológiai oka, a felszíni eredetű belvíz „vízgyűjtő területének” kiterjedése, a belvízborítás időszaka és időtartama, továbbá ez esetben is alapvető jelentőségűek a

talajadottságok, valamint ezek és a belvízborítás kölcsönhatásai. Mindezek feltárása és értékelése alapos szakmai hozzáértést kíván; erre a fásítást megelőző termőhelyfeltárás során részletesen ki lehet térni.

A belvíz-veszélyeztetett területek lehetnek kötött(ebb) talajú hátságokba mélyedő, hosszan futó, keskenyebb mederszerű érvonulatok (rendszerint a folyószabályozások előtt a folyók messze elterülő árvizeiinek a mozgásai alakították ki; különösen gyakoriak a Tisza és mellékfolyói valamikori árterein), továbbá a hátságok közé ékelődő szélesebb, gyakran akár nagyobb kiterjedésű lapályok. Ezekben az esetekben a belvíz okozója a felszíni vízösszefutás, vízhozzáfolyás, illetve a talaj rossz vízbefogadó–vízvezető képessége miatt a talajban bekövetkező víztorlódás. A homokvidékeken a belvíz-veszé-

Belvíz-veszélyeztetett lapályon álló, kimagaslóan nagy hozamú nemesnyár-állomány, szolonyeces réti talajon (dr. Tóth Béla felv.)

lyeztetett területrészek a homokbuckák vagy a homoki hátságok közé mélyedő laposok, teknők. Ezekben a belvizek okozója leginkább az időszakosan magasra emelkedő talajvíz; előidézői lehetnek azonban a felszínhez közel elhelyezkedő vízzáró–víztorlasztó rétegek is (pl. cementált mészpád, vaskőfok stb.).

Meg kell említeni, hogy a növényzet számára nemcsak a nyílt felszíni vízborítás jelenti a belvizes állapotot, hanem a talaj ún. túlnedvesedése is (amikor a talaj teljes szelvénye, azaz a felszínig vízzel telített; felszínig nedves, vízzel borított hidrológiai állapot). Ha a belvizet a felszínig vagy a fölé emelkedett talajvíz okozza, rendszerint hosszan tartó pangó vizes helyzettel kell számolni. Ha a talajvízszint emelkedési magasságát e célból kialakított

Kutatás

Sokszor elhangzott az országos erdészeti fórumon ez a szó: kutatás.

Az ember (gyermekként meg felnőttként) különböző akusztikákkal átélte a szó jelentését. Kutatás: öreg ládafiában, padláson, zsebben, pénztárcában. No meg a házkutatás(!), minő ijesztő szó.

Tudjuk, az ember sok mindent elrejt a szem elől. Ezt szeretnék a kutatók (ilyen-amolyan szándékkal) kézrekeríteni. A természet is szeret „rejtegetni”, magában őrzi nagy titkait, melyek lényéhez tartozók. Nos, a természetkutatók ezt a „dugihelyet” próbálják felderíteni, s a rejtett bio-kincset megszerezni. Mentségükre szolgál, hogy a titoklesés nem afféle meglopás, mert az így megszerzett tudást (tudománnyá növesztve) gyakran éppen az illető természeti élőlény, életközösség javára fordítják vissza. A természet megismerése manapság éppen az ember és a természet együttműködése jegyében történik – a jobbjért, a nemesebbért.

Mondhatjuk: kinek tiszte a kutatás – az kutató, ás. Az ismeret, a tudomány „kútját” tárja föl, illetve mélyíti, hogy annak éltető „vize” frissebb, bővebb legyen.

Tudjuk, nem mindig volt ez így. Ismerjük a nagy természetátalakító rémálmokat, s a nyomában járó valóságos „kútbaeséseket”.

A mai kutató partnert lát a természetben. Munkája nyomán éltető „víz” fakad, jó kútvíz, forrásvíz – véli

Balogh Ödön (BEFAG Híradó)

drén-szerepű csatornarendszerrel nem lehet úgy szabályozni, hogy a tenyésztési időszakban legalább 50-60 cm-nyi levegős felszíni réteg álljon a fák gyökérzetének rendelkezésére, a fásítást mellőzni célszerű.

A belvíz-veszélyeztetett területek eredményes erdősítésének, fásításának területe a gyakorlatban jelentős arányban inkább a kötött talajú tájakban, tájrészekekben adódnak. Itt a belvíz előidézője elsősorban a felületen felgyülemelő, összefutó csapadékvíz. Ha a kötött talajú területeken a belvíz kialakulásának oka az, hogy a felszínen összegyülemelő víz a talaj rossz vízbefogadó-vízvezető képessége miatt csak lassan, hosszabb idő elteltével szivárog a mélybe, az ilyen területek többnyire minden meliorációs beavatkozás nélkül is alkalmaskak erdősítésre (természetesen ezúttal is figyelemmel az előzőekben már említett egyéb, főleg a talajadottságokra). Legfeljebb akkor szükséges egyszerű, a felszíni víz lassú tovamozgását elősegítő, kis költségigényű árokrendszert kiépíteni és fenntartani, ha a tapasztalatok vagy az előzetes vizsgálatok szerint fennállhat nagy vízmagasságú és hosszan tartó belvízborítás lehetősége időnként, szélsőségesen csapadékos időszakokban. Egyszerű, vízelzáró tiltóval ellátott árokrendszerrel szükség szerint szabályozható, hogy a belvizek lehetőleg a területen maradjanak, ott hasznosuljanak, és csak már a fatenyésztet is veszélyeztető, tehát a felesleges belvízmenyiség kerüljön el a területről. Erre különösen a tenyésztési időszakban fellépő belvizek alkalmával kell nagyon ügyleni. Úgyszintén le kell eresztetni a belvít minél nagyobb részét, ha a tenyésztésidőszakon belül bekövetkezett belvít lombrágó rovarok dűlásával esik egybe.

Ha a belvít előidézője olyan többletvít, amelynek a mélybe szivárgását valamilyen vízzáró vagy legalábbis erősen víztorlasztó talajhibás talajréteg akadályozza, a pangó víz kialakulásának elhárítása, ezzel az eredményes fásítás érdekében ezt a víztorlasztó réteget mélyforgatás vagy altalajlazítás segítségével fel kell lazítani. Ha pedig ez a talajhibás réteg a mélységi elhe-

Rendszeres belvít-veszélyeztetett (pangó vízborításos) területen bakhátalással kiváló nemes nyárasok létesíthetők – Csengerújfalú; az egykori Ecsedi-láp helyén (dr. Tóth Béla felv.)

lyezkedése miatt altalajlazítással sem szüntethető meg, az előzőekben már említett drén-szerepű csatornarendszerrel lehet a pangó víz kialakulását megakadályozni. Ez azonban esetleg már annyira költséges lehet, hogy nem jelent számottevő előnyt a műszaki belvízmentesítéssel szemben, és legfeljebb csak különösen indokolt esetekben, pl. egyes védőfásítások létesítése céljából kerülhet sor ilyen előkészítési módra. Ugyanez mondható el a nagy bakhátas talaj-előkészítéssel kapcsolatosan is.

Meggondolandó a sekély termőréteggel belvít-veszélyeztetett területek erdősítése is. Ezek ugyanis a belvízborítás megszűnte után akár szélsőségesen szárazakká is válhatnak (szélsőséges határok között változó vízellátású hidrológiai jelleg). Ilyen helyzetekkel gyakran lehet találkozni pl. szikes területeken vagy olyan homoki teknőkben, ahol a talajfelszín közelében tömött mészpad, vaskőfok helyezkedik el.

A megfelelő fafajú, fafaj-összetételű erdősítések, fásítások a fák nyugalmi időszakában hosszan tartó elöntést is károsodás nélkül elviselnek. Vegetációs időszakban – ha a víz a felszínen tovamozgó, oxigéndús – mintegy 3-4 hétig nem károsodnak a fák. Ennél hosszabb időtartamú belvízborításnál, pangó víz esetén pedig már 5-6 nap

után gondoskodni kell a víz elvezetéséről. Ezért a biztonság kedvéért célszerű a már említett egyszerű, ezért olcsó vízszabályozási rendszert mindegyik eleve kiépíteni.

A kedvező vízellátottságot alapul véve, természetesen mindig figyelemmel a többi termőhelyi tényezőre is, a belvizes területek általában jó lehetőséget nyújtanak a jól jövedelemező nemes nyárasok és a kocsányos tölgy telepítésére. Úgyszintén a kedvező adottságok hatására bekövetkező jó magassági növekedésük folytán viszonylag jelentős távolságban előnyösen befolyásolják a szomszédos területek mezo- és mikroklímáját, miáltal mérsékelhetik a területek aszályveszélyeztetettségét. Egyes belvít-veszélyeztetett sekély-közép-mély termőréteggel területeken a nyár és a tölgy mellett (vagy méginkább helyett) esetleg már csak a vénicszil és a 'Pusztai' szil ültetésétől várható eredmény. Az ilyen fásítások fatermesztési értéke, jövedelemezősége azonban esetenként már kérdéses lehet. Ugyanakkor még mindig jelentős lehet a környezetfejlesztési, természetvédelmi szerepük által, hogy zöldfolyosók elemei, az élővilág meghatározott életterei, menedék-(búvó-)helyei lehetnek.

A köznapi szóhasználatnál „víznyomásosnak” is mondott belvít-veszélyeztetett területeken a talajok többnyire tömörödtek, leromlott szerkezetűek. Ennek ellensúlyozása céljából feltehetően gondoskodni kell a megfelelő talaj-előkészítésről, a beültetett terület talaját pedig mindaddig rendszeresen ápolni, lazítani (szellőztetni) kell, amíg ezt az erdősítés záródása megengedi. Elvileg a talajápolást a belvízborítás megszűnését követően minden alkalommal el kell végezni a talaj szellőzésének mielőbbi helyreállítása és fenntartása érdekében.

Az előadottakból kiviláglik, hogy a belvít-veszélyeztetett területek a talaj- és a környezeti adottságok, valamint a belvizek keletkezésének jellege stb. tekintetében rendkívül nagy változatosságot nyújtanak erdősítésükhöz, fásításukhoz a kiváló lehetőségektől a fásításra való alkalmatlanságukig. Mindezek részletezése itt nyilvánvalóan lehetetlen. Éppen ezért nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a belvít-veszélyeztetett területek erdősítése nagy hozzáértést, felkészültséget igényel mind az előkészítés (termőhelyfeltárás, környezetvizsgálat, tervezés), mind a kivitelezés és fenntartás tekintetében.

Az ÁESz Pécsi Igazgatósága felvételre keres gyakorlattal rendelkező erdőmérnököt erdőfelügyelői, valamint fiatal erdőmérnököt erdőtervezői munkakörbe. Szállás megoldható. A pályázatokat Pécs, Pf.: 274. címre kérjük, érdeklődni a 72/210-237-es telefonon lehet.